

lans hi ha un cabal d'experiència d'immigració molt important, lenta al llarg de la primera meitat del segle i massiva després, que ha configurat decisivament la nostra societat i ha deixat un pòsit de debats, idees i coneixements al voltant de la qüestió de la integració dels immigrants. Però es tractava d'una immigració interna, del mateix estat, d'una naturalesa, per tant, molt diferent de l'actual. L'aspecte social hi pot servir algun paral·lelisme, però la forta dissimilitud cultural i, sobretot, la desigualtat quant a estatus jurídic de les persones implicades marquen ara una gran diferència, carregada de conseqüències.

Per aquesta raó el debat i la recerca de solucions per tractar els problemes de la immigració en les condicions actuals afecten qüestions en part noves i molt diferenciades, tot i que interrelacionades. Hi ha, en primer lloc, l'aspecte quantitatiu i la problemàtica social i laboral (la garantia de drets fonamentals; actuacions

per evitar abusos i aconseguir una inserció justa al mercat laboral). Hi ha, després, la qüestió legal, lligada a les decisions entorn de la concessió de permisos de treball i de residència i a l'estatus jurídic dels immigrants. En tercer lloc, hi ha tota la problemàtica de la integració social i cultural dels immigrants i els seus fills, que implica drets i també deures. I, finalment, hi ha la qüestió clau, decisiva, de la ciutadania plena com a horitzó d'una integració reeixida i com a via d'inserció i participació en termes d'igualtat.

Cap d'aquests aspectes deixarà inalterada la textura de la nostra societat. El repte major és evitar la formació d'un subproletariat amb drets restringits, envoltat de l'animadversió d'uns altres col·lectius (dels més propers socialment), segregat. Es tracta d'evitar una fractura social de conseqüències imprevisibles, la fallida de la idea mateixa d'una ciutadania democràtica.

Cal definir un model d'immigració i

també pautes d'incorporació progressiva. En tot cas, el flux d'immigració—derivat de l'existència d'una "oferta" i d'una "demanda" socials—dificilment es podria aturar, atès el model econòmic intern i extern actual, en el supòsit que algú ho pretengués. La immigració presenta problemes d'adequació i també enormes oportunitats de reconfiguració social en sentit positiu. Pot enriquir culturalment, socialment, econòmicament la comunitat receptora. Però comporta també riscos de malfiances, d'incomprensió, de discriminacions, d'explotació, de fractura social no gens negligibles. Fins a un cert punt es pot dir que el futur d'aquesta problemàtica, la manera com serà abordada socialment, més enllà d'allò que facen els governs o les administracions, encara que això darrer serà clau, marcarà el futur de la convivència i la democràcia a casa nostra: el futur de tots.

Gustau Muñoz

Els reptes d'una societat oberta

L'any 2000, hem vist com les referències al fenomen migratori en la premsa i en el discurs dels nostres polítics han augmentat quantitativament i qualitativament respecte d'anys anteriors. Ha estat gràcies a tota la inflació d'informacions, d'opinions i d'arguments, més que no a través d'una experiència quotidiana i directa, que la societat catalana ha començat a veure la immigració no tant com a quelcom passatger i conjuntural, sinó com a fenomen que adquireix un caràcter sedentari i estructural evident.

D'altra banda, la realitat migratòria sembla definir-se a través d'un continu ball de xifres i d'imatges, en què tota nova informació ve a refermar-nos en la idea que, no només el flux d'immigrants és continu, sinó que sembla impossible d'aturar. L'allau contínua de pasteres a

la costa sud peninsular és vista com una prova del caràcter inevitable de les migracions. Les llargues cues que es formaren en les delegacions del govern central en la darrera campanya de regularització convenceren l'opinió pública del caràcter eminentment irregular d'aquesta presència, i obviaren el fet que la majoria de les persones immigrades té una situació legal plenament regularitzada.

Davant aquesta obsessió pel nombre, no serà sobrer recordar que qualsevol mesura quantitativa no és en si mateixa explicativa, i per tant requereix ser contextualitzada. Així, les dades oficials corresponents al 1999 confirmen que Catalunya és la regió on resideix el nombre més elevat d'estrangers de l'estat espanyol, un total de 183.743, la qual cosa representa un augment del 23,5% respecte de l'any anterior. És una de les re-

gions on aquest increment s'ha fet més notori, fins al punt que el percentatge de residents estrangers representa el 2,9% de la població. També és significatiu anotar que el 65,5% d'aquests estrangers provenen de països en via de desenvolupament, una mitjana que és superior a la del conjunt de l'estat espanyol, on més de la meitat dels estrangers són originaris de països comunitaris. Aquestes dades defineixen una realitat que és fruit d'un llarg procés històric que s'inicià a finals dels anys seixanta, fet pel qual Catalunya s'ha convertit en la regió capdavantera en la recepció i acollida d'aquests col·lectius de tot l'estat espanyol. Ha estat aquí on es van desenvolupar les primeres iniciatives per part d'entitats cíviques i administracions públiques, amb les quals es va donar lloc al que s'ha anomenat el "model català" d'immigració. Si avui dia observem l'increment d'aques-

tes dades, cal tenir present que Catalunya continuarà rebent noves immigracions perquè la nostra societat segueix oferint incentius per immigrar: només fa falta que fem un recorregut pel nostre mercat laboral. Per tant, hem de pensar que tant important o més que insistir sobre el nombre, ha de ser pensar en la capacitat real de la nostra societat per assumir aquests nous contingents poblacionals.

Ara bé, la societat catalana es troba avui dia en un punt d'inflexió respecte a aquesta presència: una vegada assumit el seu caràcter permanent —factor que a penes comença a ser percebut en altres parts de l'estat espanyol—, es formulen nous interrogants i dubtes respecte de la integració social d'aquests col·lectius. En un debat passional, encès, a vegades poc atemperat, es qüestiona la voluntat d'integració de determinats col·lectius d'immigrants adduint criteris d'incompatibilitat cultural i/o religiosa, i s'argumenta que això pot provocar problemes en la nostra convivència social. Malauradament, determinats discursos polítics que juguen d'una manera irresponsable a fer un problema la presència immigrant per aconseguir que l'opinió pública vegi amb bons ulls les seves propostes polítiques restrictives, fan encara més difícil la concreció d'un debat social que ha de ser prudent, mesurat i sense excessos verbals. Caldria començar reconeixent que la seva integració social, més que resultat d'una voluntat individual de cada persona immigrada, depèn de l'accés als propis mecanismes d'integració que té la nostra societat (accés al treball, a un habitatge, a l'atenció social i sanitària, a la participació política). Un accés que s'ha de procurar sense posar excuses per raons culturals, i que és responsabilitat de les nostres institucions socials i polítiques.

La integració dels col·lectius immigrants s'ha convertit, doncs, en un repte polític de primera magnitud, ja que dels seus resultants depèn el funcionament

harmònic de la nostra societat. La classe política s'ha adonat ràpidament de la transcendència del fenomen: no només perquè la immigració ens està indicant —com si en fos un paper reactiu— les mancances dels nostres mecanismes d'integració social, sinó perquè pot tenir un impacte directe sobre la vida política. Així, els primers dubtes han sorgit a l'hora d'afavorir la plena equiparació de drets i oportunitats d'aquesta població novinentada, davant la por a la crítica d'una ciutadania queixosa per un tracte suposada-

Manifestació a Alcarràs de temporers subsaharians. La majoria dels immigrants que venen al nostre país són del Tercer Món.

ment favorable vers els immigrants i la seva concreció en una pèrdua de vots. També hem pogut veure com el factor migratori es convertia en arma electoral, afavorint encara més la seva politització. D'altra banda, el consens polític que existia en el marc de l'estat espanyol respecte a la política d'immigració es va trencar durant el procés de debat i aprovació de l'actual Llei d'estrangeria, i la privilegiada posició de majoria absoluta de què disposa el partit en el govern difícilment pot ser garantia per reconstruir-lo. Per evitar una major politització del tema migratori, l'octubre passat el Parlament de Catalunya va aprovar una resolució de tots els partits polítics per promoure el consens en aquesta matèria i evitar la confrontació partidista; la qual, al mateix temps, demanava l'establiment d'un pacte ciutadà entre les forces polítiques i socials en l'àmbit local per tal d'afavorir el desenvolupament de polítiques actives d'integració. Es reconeix, doncs, que l'àmbit local i comarcal són

els escenaris principals on transcorren els episodis d'aquesta integració. Per primer cop, l'actual Llei d'estrangeria parla de les responsabilitats de les administracions locals en el desenvolupament d'aquestes polítiques d'integració, i obre la porta per tal que la política estatal sobre estrangeria (i, sobretot, sobre integració) pugui ser consensuada amb la participació activa de les autonomies, tot i que reconeix l'existència de contextos migratoris força diferents.

Per la cohesió. Promoure i aconseguir un major grau de coordinació en les accions de les diferents administracions públiques esdevé fonamental per al bon funcionament d'aquestes intervencions. En aquest sentit, el desenvolupament de plans integrals a àmbit comarcal que promou la Generalitat a través dels consells comarcals arreu de Catalunya és el millor exemple d'aquesta voluntat de coordinar esforços. A partir d'ara, tres idees semblen voler sintetitzar les voluntats polítiques d'intervenció en aquest àmbit: l'*acció transversal*, que implica diferents nivells administratius; la necessària *transparència social* d'aquestes accions polítiques per evitar els recels ciutadans, i la constitució d'un *lideratge polític* fort en aquest tema encapçalat per les principals figures polítiques. Precisament, un molt important repte polític és traspassar a l'opinió pública no només la sensació que no existeix una indefinició o manca de criteri en els aspectes relacionats amb la immigració, sinó que no es manté cap mena d'actitud dubitativa o complaent respecte a actes xenòfobs o racistes. Abans d'acceptar d'una manera simplista l'argument "hi ha racisme perquè hi ha immigrants", són aquestes administracions les que han de desenvolupar d'una manera activa accions de conscienciació ciutadana i mecanismes de prevenció i control d'aquestes expressions contràries a la cohesió social. No ens hem d'enganyar: no és la diversitat cultural aportada pels col·lectius immigrants la que pot fracturar la nostra societat, sinó l'existència d'arguments discriminadors socialment assumits que situïn en un marge als integrats i en un altre als exclosos.

Combatre aquesta fragmentació social

creiem que és l'objectiu final de les forces polítiques i cíviques de la nostra societat, atès que les desigualtats socials poden invalidar qualsevol projecte de construcció d'una societat culturalment diversa i socialment igualitària. Pensar en una futura Catalunya multicultural representa anar més enllà dels discursos que *folkloritzen* i que extreuen del seu context social aquesta diversitat aportada pels col·lectius estrangers. No avançarem gaire en aquesta direcció promovent amb més freqüència la celebració dels anomenats "festivals interculturals", sinó que s'ha de contemplar i analitzar els contextos socials en què veritablement s'estableix aquesta convivència multicultural: els barris que en el seu moment van ser barris d'emigració i que avui dia s'estan convertint en els nous barris de la immigració. Comprovarem

que les complexes realitats que hi són presents no sempre tenen una lectura cultural sinó més aviat social, i que la creació d'espais de convivència i participació social entre els diferents col·lectius que hi resideixen encara és una assignatura pendent. Ens cal reprendre una tasca de treball comunitari, que potenciï un teixit associatiu autòcton que es troba en profunda crisi, i que reconegui les noves responsabilitats d'un emergent associacionisme immigrant. És en els àmbits més immediats, quotidians i compartits, com ara escoles, hospitals i llocs de treball, on es construeix aquesta integració social.

El repte de la construcció d'una societat futura encara més plural del que és en l'actualitat és en la posada a prova de la capacitat integradora de la societat catalana. I això vol dir que la nostra societat

haurà de demostrar que és capaç d'evitar que aquestes diversitats puguin convertir-se en arguments que justifiquin noves desigualtats. Es tracta, doncs, de tenir ben present que aquests reptes han de ser assumits comunament. Si a Catalunya vam fer la transició democràtica amb l'aportació decisiva de ciutadans vinguts d'altres parts de l'estat espanyol, ara hem d'entrar en el nou mil·lenni i afrontar els desafiaments de la globalització i la complexitat social amb aquests nous ciutadans. De la resposta que donem en els propers anys dependrà la construcció d'una societat oberta.

Jordi Moreras

Antropòleg, autor de 'Musulmanes en Barcelona: espacios y dinámicas comunitarias' (Barcelona, CIDOB Edicions, 1999)

Unes illes en època de transformació

Un cop d'ull pel centre de Palma confirma que la societat balear està en un procés de canvi irreversible. Bona part dels treballadors dels centenars d'obres de rehabilitació, de nova construcció, així com de les obres públiques, provenen d'Àfrica. Els carrers que ells embelleixen serveixen per donar encara més brillantor a les cases senyoriales que, en part també, han ajudat amb la seva feina a rehabilitar, i que són adquirides pels alemanys que volen tenir a Palma, i en general a Mallorca, la seva primera o segona residència. Del centre de l'illa arriben als mercats de la capital els productes que, majoritàriament, han recollit mans d'emigrants del Magrib.

Cada vegada més, pels carrers de Palma i d'altres ciutats i pobles de les Balears i Pitiüses, s'hi poden veure molts padrins que passen de bracet de treballadores de companyia arribades d'Amèrica Central i Sud-Amèrica.

Els quioscs són plens de publicacions

en diferents idiomes que s'editen i es destinen a residents estrangers a les Illes. Tot plegat, una radiografia ràpida d'un fenomen que augmenta i que continuarà, de ben segur, durant el 2001.

La immigració. Els immigrants rics (especialment alemanys: segons les fonts d'informació, el nombre total de residents temporals o permanents a les Balears, sobretot a Mallorca, és d'entre 50.000 i 80.000) i, també, els pobres que cerquen feina a les Balears (provinents majoritàriament d'Àfrica i de Sud-amèrica, de Río Grande) són els que protagonitzen una nova transformació social.

La taxa migratòria del 1991 al 1998 passà a més del 15,1%. La taxa més alta, amb diferència, dels darrers cinquanta anys. I l'augment ha continuat amb força el 1999 i 2000. Tot fa preveure que el 2001 veurà, si més no, com es manté aquesta tendència.

Algunes veus, fins ara aïllades, han alertat sobre les conseqüències que se'n

podrien derivar quan la bonança econòmica de la qual ara es gaudeix s'acabi o, simplement, s'alenteixi. Tant el món universitari com la Unió de Pagesos o Càritas adverteixen que la immigració té tot l'aspecte de mantenir-se, però que el boom econòmic que viuen les Balears s'acabarà. I aleshores, els problemes poden ser molt greus.

El Govern balear ha calculat que enguany les illes han augmentat en gairebé 24.000 persones el nombre d'immigrants extracomunitaris. A banda, hi ha les persones pertanyents a la Unió Europea, com ara d'Alemanya o del Regne Unit, que tenen la primera o la segona residència a les Balears i que en el cas de Mallorca i Menorca representen el major grup migratori. El 1998 es calculava, molt aproximadament, que entre immigrants comunitaris i extracomunitaris, ben bé es podria arribar a una xifra superior als 40.000. És una avaluació molt conservadora. Fonts periodístiques, en tractar la "invasió" alemanya,